

УДК 340.11:321.01

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ТА ФУНКЦІЇ СУЧАСНОЇ ДЕРЖАВИ: ДО ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ

Марина ДЗЕВЕЛЮК,

аспірант кафедри загальнотеоретичної юриспруденції
Національного університету «Одеська юридична академія»

SUMMARY

The article focuses on study of theoretical and legal foundations concepts of «public policy» and «functions of a modern state», analyzes content, features and purpose, and provides research-based definition of foreign and domestic authors. Applies an interdisciplinary approach in ratio of these categories. It is proposed to introduce concept of «public service», which expresses relationship of studied areas and promote release of excess state functions.

Key words: modern state, globalization, information, public policy functions of modern state, interdisciplinary approach, public policy.

АНОТАЦІЯ

У статті зосереджується увага на дослідженні теоретико-правових засад концепцій «державна політика» та «функції сучасної держави», аналізується їх зміст, ознаки та призначення, а також надається визначення на основі досліджень закордонних та вітчизняних авторів. Застосовується міждисциплінарний підхід у співвідношенні зазначених категорій. Пропонується ввести концепцію «державна послуга», що виражає взаємозв'язок досліджуваних сфер та сприятиме звільненню держави від надлишкових функцій.

Ключові слова: сучасна держава, глобалізація, інформатизація, державна політика, функції сучасної держави, міждисциплінарний підхід, державна послуга.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. Постановка нових завдань та зміна політичного курсу на шляху розбудови України як правової, демократичної, соціальної держави, оптимізація діяльності державно-правових інститутів у пошуку ефективної моделі регулювання життя українського суспільства зумовлюють важливість і необхідність сучасного теоретичного узагальнення та переосмислення накопичених в юридичній науці поглядів щодо таких категорій, як функції сучасної держави та державна політика. Особливо актуальним це питання постає сьогодні, коли українське суспільство перебуває в стані кардинального реформування всіх сфер життя та становлення нової європейської моделі Української держави. Політика, як і функції держави, є важливою сферою діяльності суспільства і держави. Від її ефективності залежить успішність держави, благополуччя суспільства та гідне життя кожної людини.

Актуальність дослідження здійснення функцій держави та реалізації державної політики підтверджується зацікавленістю і дискусіями серед багатьох вітчизняних та зарубіжних учених, таких як: Ю.М. Оборотова, О.О. Джураєвої, А.Б. Венгерова, В.М. Корельського, В.Д. Первалова, В. Цветкова, А.В. Малька, Ю.В. Ковбасюка, К.О. Ващенко, О.Ф. Скакун, Т. Брус, М. Браун, Л. Пал та багатьох інших.

Питання співвідношення функцій держави і державної політики має не тільки теоретичне, а й практичне значення, тому що ми можемо розглянути державу не тільки з боку її форми, внутрішньої будови і змісту, але і під кутом зору різнобічної діяльності. Це дасть можливість із досить високою точністю визначити характер діяльності держави, правильність вибору пріоритетів, а також рівень його організованості та ефективності.

Беручи до уваги вищезазначені факти, метою дослідження є всебічний аналіз таких категорій, як державна політика та функції держави, їх співвідношення, основні напрями діяльності держави, вивчення механізмів взаємного і відмінного впливу на сучасну державу.

Виклад основного матеріалу дослідження. У юридичній літературі неодноразово відзначалося, що характеристика функцій держави, як основних напрямів її діяльності, недостатня, що під функціями держави потрібно розуміти і зміст цієї діяльності [3, ст. 98]. Такий підхід означає перехід від використання поняття «функція держави» до поняття «державна політика».

Аналіз змісту поняття «державна політика» останнім часом набуває неабиякого практичного значення. Це пов'язано, перш за все, з процесами реформування в сучасній Україні, що передбачає обов'язкові зміни як у політичній, так і функціональній сфері загалом. Питання державної політики відноситься до проблемних і дискусійних, але все ж серед значної кількості наукових досліджень, у яких так чи інакше розглядається феномен державної політики, спеціальних праць із даної проблематики не так багато або ж вони дещо застаріли. Проаналізувавши існуючі дослідження, можна виділити такі визначення та особливості категорії «державна політика», що дозволить дослідити її всебічно.

По-перше, державна політика аналізується, як специфічна форма політико-управлінської діяльності держави, яка має свої закономірності, складну внутрішню структуру і відіграє важливу роль у формуванні та розвитку суспільних відносин [18, ст. 122]. Така ідея була розроблена у працях В. Цветкова, який одним із перших здійснив аналіз державної політики в українській юридичній науці.

По-друге, інша точка зору дослідження даної категорії базується на ототожненні М. Брауном державної політики з певним процесом регулювання життя суспільства через використання примусу, який певним чином упорядковує людську поведінку [1, ст. 15].

По-третє, В. Ребало та В. Шахов зводять державну політику до політичної діяльності держави та її органів, без якої неможливе задоволення різноманітних інтересів диференційованого суспільства, їх узгодження з метою встановлення і збереження політичного і громадсько-

го порядку, досягнення згоди і політичної інтегрованості суспільства [12, ст. 6]. Але все ж з таким судженням не можна повністю погодитись, тому що особливістю державної політики і її відмінністю від інших напрямів діяльності держави є те, що у процесі формування державної політики можуть брати участь також недержавні організації, інститути громадянського суспільства, окремі громадяни тощо. Тобто, можна зауважити, що державна політика виступає потребою не лише самої держави, а й громадянського суспільства.

По-четверте, в інших дослідженнях акцентується увага на сутнісному аспекті реалізації державної політики, що представляє її, як процес вирішення тих чи інших суспільних і державних проблем. Наприклад, Л. Пал характеризує державну політику, як дії державних органів (уряду) з метою розв'язання певних суспільних проблем. Схоже визначення пропонується у праці В. Романова, О. Рудіка і Т. Брус, які визначають державну політику, як відносно стабільну, організовану та цілеспрямовану діяльність уряду стосовно певної проблеми або предмета розгляду, яка здійснюється ним безпосередньо або опосередковано через уповноважених агентів і впливає на життя суспільства [5, ст. 33]. Тут поняття «уряд» використовується в узагальненому сенсі, тобто як діяльність центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування. В. Тертичка доповнює наведену вище дефініцію тим, що така діяльність здійснюється державними інституціями і спрямована на вирішення проблем або сукупності проблем, яка впливає на життя суспільства [16, ст. 82–83].

По-п'яте, остання концепція державної політики пов'язана з визначенням її, як процесу розробки стратегічного курсу суспільства, основних напрямів розвитку державної влади, а також способів реалізації її цілей та завдань. Специфічною особливістю цього підходу є те, що державна політика постає як складний процес, в якому виділяють три аспекти: формування державної політики (легітимного суб'єкта та інституційної ієрархії), прийняття стратегічних та оперативно-тактичних державно-політичних рішень (розробка стратегічного курсу), реалізація державної політики (включає адміністративні засоби реалізації державних рішень, а також контроль із боку держави). Така концепція передбачає вплив на процес формування державної політики не лише з боку органів державної влади, а й елементів громадянського суспільства. Таким чином, відбувається своєрідне розширення кола її суб'єктів. А. Дегтярьов визначив такий процес формування державної політики поняттям «партиципаторної моделі», що виражає кардинальне розширення сфери впливу народних мас на формування державної політики, суттєву децентралізацію повноважень державно-владних суб'єктів, підвищення ролі процесів місцевого самоврядування тощо. Але при цьому науковець пише про державну політику в тому значенні, що постає у формі управлінського циклу, а саме взаємодії різнорівневих управлінських блоків та інститутів державного механізму [5, ст. 33–34]. Така позиція пояснюється процесами, які обмежилися певними історичними рамками, і в зв'язку з глобалізаційними процесами є дещо застарілими для нашого часу. Але основна ідея концепції заслуговує на увагу і подальше дослідження в сучасних умовах.

Можна зробити висновок, що державна політика багатогранна, і ми можемо на основі існуючих досліджень виразити її основні властивості, які мають значення в сучасному просторі.

Державна політика являє собою систему цілеспрямованих заходів, які ставлять за мету розв'язання тих чи інших суспільних проблем, задоволення суспільних інтересів, забезпечення стабільності конституційного,

економічного, правового ладу країни. Отже, в процесі формування державної політики першочергову роль відіграє не сама держава, а суспільство, різноманітні суспільні проблеми, інтереси, цінності, пріоритети тощо, а їх зв'язок виражається через процес легітимності, що особливо активно виражається в наш час. У зв'язку з фундаментальним переглядом ролі та завдань держави щодо суспільства, коли держава розглядається не як самодостатній інститут панування, а як засіб обслуговування суспільних інтересів, державна політика вже не може оцінюватись виключно через критерій легальності, адже відомо, що інколи закони можуть бути не правовими [5, ст. 35].

У зв'язку з тим, що головним призначенням та спрямованістю державної політики є вирішення суспільних проблем та врегулювання суспільних відносин, необхідно охарактеризувати її комплексний характер і структурувати відповідно до класифікації основних об'єктів її регулювання. У цьому сенсі можна визначити основні напрями державної політики в тій чи іншій сферах правового регулювання: економічна державна політика, соціальна політика, державна політика в галузі охорони здоров'я, освіти і культури, природокористування, правоохоронна державна політика тощо. Офіційне вираження, законність і юридичне значення таких напрямів забезпечується спеціальними державними програмами, наприклад, Загальнодержавна програма імунопрофілактики та захисту населення від інфекційних хвороб на 2009–2015 роки, Державна програма розвитку і виробництва медичної техніки на 2008–2012 роки, Державна цільова соціальна програма підтримки сім'ї до 2016 року та багато інших. Але при цьому державна політика не може бути зведена лише до простої сукупності державних програм правового, культурного, економічного, соціального, екологічного розвитку. Оскільки держава є суб'єктом державної політики, то ця діяльність має певним чином впливати на об'єктивний стан у тій чи іншій сфері, інакше відсутність такого зв'язку буде результатом певної фікції і не буде існувати самої державної політики [10, ст. 24].

Отже, державна політика не лише розробляється державою, а й реалізується нею, і така держава повинна бути «дієздатною», тобто спроможною забезпечити відповідне фінансування в таких напрямках [5, ст. 37]. На юридичному рівні це проявляється в тому, що всі державні програми повинні містити у собі не лише загальні положення стосовно перспективи розвитку або реформування у тій чи іншій сфері, а й перелік конкретних заходів, що мають бути виконані органами державної влади або спеціально створеними органами для вирішення такого завдання, а також закріплене в державному бюджеті відповідне фінансування. Таким чином, ми можемо представити певну модель функціонування державної політики, яка складається з трьох основних блоків: нормативний (норми, заходи, державні програми), інституційний (держава, органи державної влади, політичні партії) та матеріальний (засоби для реалізації поставлених цілей).

Досить суперечливим і критичним моментом є те, що у перехідні або реформаційні періоди, коли в державі відбувається так звана боротьба владних еліт та їх вплив на прийняття найважливіших державних рішень, такі рішення можуть бути спрямовані на задоволення виключно корпоративних, а не загальносуспільних інтересів, і ці дії можуть бути помилково визнані частиною державної політики. Але вкрай важливо не отожднювати такі поняття, як «державна політика як діяльність держави та її органів» – з одного боку, і «дії конкретних політичних сил, які через використання державної влади обслуговують власні інтереси» – з іншого, які на рівні буденної свідомості поєднуються [5, ст. 37].

Реалізація державної політики органами державної влади залежить, перш за все, від моделі організації самої державної влади, її відносин із суспільством, яка конституційно визнана в країні і запроваджується у практиці державного і суспільного життя. Тому державна політика правової, соціальної держави, яка визнає громадянське суспільство і всебічно сприяє його розвитку, завжди характеризується низкою обов'язкових властивостей і здійснюється на основі певних принципів, таких як дотримання і гарантування прав і свобод людини і громадянина та інших. Адже найвищою цінністю державної політики правової, соціальної держави є права людини, а її головною та першочерговою метою є забезпечення цих прав, підтримання атмосфери поваги до них, гарантування принципів верховенства права і законності.

Отже, формування і реалізація цілеспрямованої, соціально орієнтованої, стабільної і компетентної державної політики є однією з умов існування правової, соціальної, демократичної держави. Успішність державної політики залежить від сприйняття її широкими верствами суспільства, як справедливої, адекватної суспільним потребам і відповідної універсальним цінностям права.

Процес співвідношення таких категорій, як «державна політика» та «функції держави», на нашу думку, вимагає застосування міждисциплінарного підходу, що пов'язано з виявленням подібностей досліджуваних предметних областей.

Перш за все, варто зазначити, що категорія «державна політика» є більш широкою, тому що її зміст розкривається не тільки через напрями діяльності держави (функції) і її інститутів, а також включає способи організації громадського життя, узгодження різномірних інтересів, подолання конфліктів і криз, реалізацію загального інтересу [8, ст. 400]. Також її учасниками можуть виступати і реально виступають, крім держави, як у функціональній діяльності, ще й окремі громадяни, чисельні громадські об'єднання, організації громадян, громадські рухи, суспільство в цілому. Політика за своєю природою стосується політичної спільноти в цілому, вона закладає основи життя громадян, суспільства і держави. Більше того, постійне зростання ролі політики призводить до того, що вона перетворюється на своєрідний центр, який об'єднує всі елементи соціальної системи і жодним чином не обмежується тільки державою [5, ст. 40].

З іншого боку, державна політика – це не завжди дії, це також і утримання від певних дій. Адже не всі сфери суспільного життя потребують активного втручання з боку держави, також це може бути пов'язане з певним історичним періодом. Іноді від державної політики вимагають здійснення роботи над помилками, що проявляється через процедури моніторингу та оцінювання в тій чи іншій сфері суспільного життя [10, ст. 23].

Як показує історичний досвід, на функції держави роблять визначальний вплив не стільки класові характеристики держави, скільки нові умови і проблеми сучасної життєдіяльності суспільства, існування цивілізації, до числа яких можна віднести екологію, забруднення ядерними відходами, демографічні та інші проблеми, які можна віднести і до України.

У функціях держави виражається її сутність та призначення, а структура держави, тобто її внутрішня побудова, визначається, в першу чергу, її призначенням і напрямом діяльності, яку вона здійснює. Отже, виконання суспільно корисної, соціально обумовленої діяльності виражається в функціях держави. Форми і методи здійснення функцій можуть змінюватись, тоді як основні напрями діяльності держави залишаються незмінними впродовж тривалого часу. Функції держави мають предметний, об'єктивний характер, адже вони виникають у суспільстві через об'єктивну необхідність на певному етапі його розвит-

ку і характеризуються високим ступенем стабільності (усталеності) [8, ст. 396].

У той же час державна політика є більш динамічною, ніж функції держави, та змінюється частіше. Це відбувається, коли на зміну влади приходять нові сили, що мають інший геополітичний вектор, що призводить до змін і в інших сферах державної та зовнішньої політики [4, ст. 31]. Багато політичних партій формують свої передвиборні програми на основі власного бачення способів реалізації державної політики.

Ще однією характеристикою державної політики є те, що вона представляє собою курс дій, тобто не одне певне рішення, дію чи реакцію, а ретельно розроблений підхід або стратегію. Державна політика представляє собою рішення, що вже ухвалене, а не намір чи обіцянку [4, ст. 9].

Державна політика формується у п'ять етапів: ініціювання політики – визначення і аналіз суспільних проблем, формування цілей і пріоритетів державної політики; формування політики – розробка державної політики, що передбачає узгодження інтересів, цілей і засобів їх досягнення; ухвалення політики – легітимізація та фінансування, закріплення розробленої політики в низці рішень і програм; реалізація – здійснення і моніторинг державної політики, що передбачає комплекс заходів із впровадження прийнятих рішень і програм; оцінка політики – перевірка її ефективності і якості, регулювання державної політики, внаслідок чого може бути коригування або й відмова від упровадженої політики [10, ст. 24].

На відміну від такого складного процесу формування державної політики, функції держави проходять не такий структурний, але все ж не менший шлях. Функції держави багатопланові, їх формування проходить у процесі становлення, укріплення та розвитку держави. Послідовність виникнення функцій залежить від черговості завдань, які постають перед суспільством в її історичному розвитку, та цілей, які вона переслідує. Такі завдання та цілі не можуть бути мимовільними, тому що залежать від реальних умов. У різні історичні періоди пріоритетного значення набувають ті або інші завдання, цілі держави, а значить і різні її функції [2, ст. 46]. На одних етапах центр ваги переноситься в сферу економіки, тому в діяльності держави ключове місце займає економічна функція, в інших – область політики, звідси – підвищена увага до реалізації функцій державної влади і тощо. Зникають одні функції, виникають інші. Таким чином, функції держави знаходяться в тісному зв'язку між собою і з тими суспільними відносинами, на які держава намагається активно впливати у відповідності з власними потребами всією своєю політикою. Саме функції характеризують саму суть державного впливу на суспільні відносини.

Глобальна політика змінює традиційне уявлення про відмінності між внутрішньою і зовнішньою, внутрішньою і міжнародною, територіальною і не територіальною політикою. Політичні рішення та дії в одній частині світу швидко поширюються на всій іншій його частині. Центри для політичних дій і прийняття рішень можуть завдяки сучасним засобам комунікації утворювати складну систему спільного ухвалення рішень та політичної взаємодії [14, ст. 120].

Протягом тривалого часу вважалося, що саме національна держава є обов'язковою основою політичної організації людства, але події останніх десятиріч поставили це під великий сумнів. Глобальні масштаби сучасних взаємовідносин не лише прискорюють розвиток існуючих національних політичних інститутів, а й надають їм нових якостей, які залежно від обставин можуть бути як консолідаційними, так і руйнівними. Частину власних функцій національна держава передає

наверх (міждержавним і міжнародним об'єднанням), частину – вниз (територіальним та муніципальним органам) [14, ст. 123].

Не менш важливе значення мають процеси посилення взаємозалежності суспільних організмів [14, ст. 124]. Саме цей фактор є одним з основних у тлумаченні поняття «глобалізація», коли практично всі країни пов'язані в розгалуженій мережі різноманітних взаємодій, які визначають і характер виробництва, і його обсяги, і стандарти споживання, і, врешті, цінності та ідеали людей, діяльність сучасної держави набуває все більшого міжнародного характеру, а діяльність всередині країни значною мірою залежить від зовнішніх політичних та економічних обставин. Це дає змогу стверджувати про умовність класичного розподілу функцій на внутрішні і зовнішні [7, ст. 319]. Ф. Брайлард зазначає з цього приводу, що зовнішня політика держав сьогодні перестала бути прерогативою лише зовнішньополітичних відомств [11, с. 115]. Через необхідність спільно розв'язувати складні та численні проблеми вона стає однією з основних функцій більшості державних структур, які прагнуть у своїй діяльності до безпосереднього співробітництва з відповідними відомствами інших країн, що робить внутрішню й міжнародну політичні сфери взаємно зумовленими. У цьому виражається взаємопроникнення політики та функцій держави, і, таким чином, можна говорити про певне поєднання цих понять.

Правильне здійснення державної політики виражається через відповідні функції, в чому виражається їх тісна взаємодія, але при цьому поняття «державна політика» є ширшим за обсягом, ніж «функція держави». Видається недоречним включати в розуміння «функцій держави» поряд з основними напрямками й зміст даної діяльності, оскільки це певним чином призведе до підміни понять.

Пріоритетними напрямками сучасної держави є: соціальна, правозахисна, інформаційна, економічна, екологічна, податкова, аграрна, інноваційна та зовнішня політична діяльність. Наприклад, забезпечення соціальної політики держави виражається через соціальну функцію та дає можливість громадянам почуватися захищеними. А економічна політика визначає рівень розвитку держави та матеріального добробуту громадян [15, ст. 79]. Інформатизація суспільства створює певний інформаційний простір держави та виражається як у функціях, так і у відповідній державній політиці. На сьогоднішній день багато в чому визначальною для України є зовнішня політика. Саме зовнішня політика дозволяє державі самовизначатися у світовому співтоваристві і самостійно вибирати шляхи взаємодії з іншими країнами [9, с. 7].

Вплив державної, зокрема, правової політики на функції також виражається у звільненні держави від надлишкових функцій шляхом їх законодавчого переведення в сферу державних послуг. Під «послугою» переважно розуміється: 1) дія, вчинок, що дає користь, допомогу іншому [6, с. 220]; 2) діяльність підприємств, організацій та окремих осіб, що виконується для задоволення чийось потреб; обслуговування; люб'язний вчинок, служіння, слугування [8, с. 401]. Жодне з цих значень не передає поняття про послугу, як правову категорію, та розмежовує її від функцій держави. При цьому державна правова політика покликана визначити, які державні функції не можуть бути передані іншим суб'єктам, іншими словами, необхідно здійснити інвентаризацію державних функцій. Тому дане дослідження вимагає застосування міждисциплінарного підходу.

Державна послуга і функція держави відображають процеси взаємодії держави і суспільства, їх принципова відмінність – в ініціаторі взаємодії:

1) якщо ініціатором взаємодії є орган влади (наприклад, здійснення контрольної перевірки, розрахунок яких-небудь загальних тарифів і т. д.), то така взаємодія кваліфікується як державна функція;

2) якщо ініціатором взаємодії є громадянин, організація (наприклад, отримання паспорта, ліцензування своєї діяльності, розрахунок індивідуального тарифу, отримання дублікату втраченого документа, запит інформації для ЗМІ), то така взаємодія є державною послугою [17, ст. 56].

Зміни, що відбуваються у функціональній і політичній сферах держави, сприяють впровадженню нових можливостей у сфері державних послуг. Наприклад, із розвитком інформаційної функції відбувається запровадження активно реалізованої у світі концепції «електронного урядування», суть якої полягає в активному використанні всіма державними органами у повсякденній діяльності інформаційних технологій задля підвищення якості і доступності надання державних послуг, а також підвищення відкритості інформації про діяльність органів державної влади [13, ст. 111].

За результатами досліджень ідея «електронного урядування» є однією з найбільш суперечливих, головним аспектом обговорення якої є трансформація інформаційної функції держави, принципове питання про долю урядів, знищення тіншової політики шляхом відкритого доступу до офіційної інформації.

Висновки. Зміни, що відбулися останнім часом в українській державно-правовій дійсності, значною мірою позначилися на системі й змісті функцій держави та сприяли появі нових пріоритетних напрямів у її діяльності. В реформаційні періоди, коли відбувається перебудова фундаментальних підвалин життя: зміна соціального ладу, типів влади, форм власності, змісту виробничих відносин, трансформація духовної сфери, політизація суспільства набуває нового змісту.

Зміст функцій держави, як і зміст державної політики, показує, що робить держава, чим займаються її органи, які питання вони вирішують. На різних етапах розвитку суспільства і держави така діяльність зазнає змін.

Як бачимо, ці два поняття взаємопов'язані, одне впливає з іншого, і навпаки. З одного боку, варто зазначити, що правовий вплив глобалізації на функції сучасної держави та державну політику найбільше проявляється у взаємному наближенні та взаємопроникненні національного і наднаціонального (міжнародного) порядку з метою вирішення глобальних проблем і захисту загальнолюдських цінностей (прав людини), таким чином, ці категорії стають нерозривними або ж подібними. Але з іншого боку, наявність певних функцій визначає здійснення державної політики щодо реалізації цих функцій. Беручи до уваги вищезазначені факти, представляється доречним при характеристиці сучасної держави ширше використовувати поняття державна політика, оскільки поняття «функції держави» розкриває лише одну зі складових державної політики.

З історії відомо чимало прикладів хибної політики – довільної, антинародної, тіншової, що призводили до страждань і людських жертв. Тому помилки в політиці гірші за злочин, оскільки наслідки такої помилки можуть бути незворотними, причому для мільйонів людей. Ефективна, мудра, реалістична політика є передумовою процвітання та добробуту нації, стабільності в суспільстві та ефективного виконання функцій держави.

Отже, для того щоб втілити зазначені цінності в життя, на нашу думку, необхідно забезпечити стійкість державної політики в особливо важливих сферах діяльності держави, стабільність політичного курсу, а також удосконалити номенклатуру функцій держави, що відповідає вимогам сьогодення.

Список використаної літератури:

1. Браун М.П. Посібник з аналізу державної політики / М.П. Браун; пер. з англ. Л. Тарахан, М. Зарицька та ін. – Київ: Основи, 2000. – 243 с.
2. Джураєва О.О. Сучасна держава: загальнотеоретичний аспект / О.О. Джураєва // Развитие государственности и права в Украине: реалии и перспективы: сб. науч. тр. – 2009. – Материалы 1-й международной научно-практической конференции (24 апреля 2009 г.): ч. 1. – 2009. – С. 45–47.
3. Джураєва О.О. Функції сучасної держави: автореф. дис. ... канд. юр. наук: 12.00.01 / О.О. Джураєва; «ОНЮА». Одеса, 2006. – 20 с.
4. Ковбасюк Ю.В. Державна політика: підручник / за ред. кол.: Ю.В. Ковбасюк, К.О. Вашенко, Ю.П. Сурмін та ін. / Нац. акад. держ. упр. при Президентів України. – Київ: НАДУ, 2014. – 448 с.
5. Кресіна І.О. Політика, право і влада в контексті трансформаційних процесів в Україні : монографія / Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України ; за ред. І.О. Кресіної, авт.: І.О. Кресіна, А.С. Матвієнко, Н.М. Оніщенко та ін. – Київ, 2006. – 304 с.
6. Мірзоян А.А. Значення послуги як правової та економічної категорії // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: Матеріали XII регіональної науково-практичної конференції. – Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2006. – С. 220–222.
7. Оборотов Ю.М. Актуальні грані загальнотеоретичної юриспруденції : монографія / за ред. Ю.М. Оборотова // Ю.М. Оборотов, В.В. Завальнюк, В.В. Дудченко та ін., НУ «ОНЮА». – Одеса : Фенікс, 2012. – 492 с.
8. Оборотов Ю.Н. Общетеоретическая юриспруденция: рекомендовано МОН Украины : учеб. курс / авт. кол. : Ю.Н. Оборотов и др.; НУ «ОНЮА». – Одесса: Фенікс, 2011. – 437 с.
9. Оборотов Ю.Н. Современное государство: от образа к реалиям / Ю.Н. Оборотов // Юридичний вісник : щоквартальний журнал. – 2014. – № 6. – С. 6–13.
10. Петренко І.І. Сутність державної політики та державних цільових програм / І.І. Петренко // Віче: юридичний журнал, 2011. – № 11. – С. 23–25.
11. Рабінович П.М. Основи загальної теорії права та держави: посібник для студентів спеціальності «Правознавство». – Видання 2-е, зі змінами й доповненнями. – Київ: навчальне видання, 1994. – 238 с.
12. Ребкало В.А. Концептуальні засади державної стратегії України / Ребкало В.А., Шахов В.А. // Україна: поступ у ХХ століття: Наук.-метод. поради лектору. – К.: Вид-во УАДУ, 2000. – С. 6–20.
13. Сімутін В.В. Інформаційне суспільство та його вплив на формування принципів механізму сучасної держави // Духовні засади сучасного правогенезису: матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Прибузькі юр. читання», присвяч. 20-річчю Нац. акад. прав. наук України (Миколаїв, 29–30 листопада 2013 р.). – 2013. – С. 110–112.
14. Сімутін В.В. Принципи механізму сучасної держави: класифікація і правова регламентація / В.В. Сімутін // Юридичний вісник : щоквартальний журнал. – 2013. – № 3. – С. 120–24.
15. Скакун О.Ф. Теорія права і держави : підручник : рекомендовано МОН України / О.Ф. Скакун. – 4-те вид., доповн. і переробл. – Київ : Прав. єдність, 2013. – 524 с.
16. Тертичка В.В. Державна політика: аналіз та здійснення в Україні / В.В. Тертичка. – Київ: Основи, 2002. – 750 с.
17. Цветков В.В., Селіванов В.М., Скрипнюк О.В. Державне управління і політика: монографія / В.В. Цветков, В.М. Селіванов, О.В. Скрипнюк. – Київ: Абрис, 2006. – 198 с.
18. Цветков В.В. Демократія. Управління. Бюрократія : монографія / В.В. Цветков, В.П. Горбатенко. – Київ: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2001. – 248 с.